

การใช้ประโยชน์พื้นที่ระบบนิเวศชายหาด

ส่วนแหล่งน้ำทะเล กองจัดการคุณภาพน้ำ

หาดทราย (Sandy Beach) เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่สำคัญแหล่งหนึ่งที่ได้รับคามนิยมเป็นอย่างมาก อิทธิพลจากปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของระบบนิเวศหาดทราย ได้แก่ อิทธิพลของคลื่นลมที่มีผลต่อลักษณะของพื้นที่ทะเลและขนาดเม็ดทราย นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลความเสถียรหรือความคงตัวของหาดทราย โดยหาดทรายจะมีขนาดของเม็ดทรายแตกต่างกันตามลักษณะทางภูมิศาสตร์และฤดูกาล น้ำขึ้น-น้ำลงเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดเวลาในการหาอาหารและการหายใจของสิ่งมีชีวิตบริเวณหาดทราย ประการสุดท้ายคือปริมาณความร้อนจากแสงแดดที่แผดเผา ลักษณะดังกล่าวบนหาดทรายทำให้เราพบสิ่งมีชีวิตน้อย ดังนั้นสัตว์ที่อาศัยอยู่ตามหาดทรายจะมีความสามารถพิเศษในการฝังตัวเพื่อหลบซ่อนความร้อนจากแสงอาทิตย์ เช่น ปูหนุมานมีขาที่แบนเป็นใบพายใช้ในการว่ายน้ำและพวยทรายฝังตัวเอง เป็นต้น¹

หาดทรายบริเวณเกาะห้อง จังหวัดกระบี่

ปูหนุมาน⁴

หาดทรายและชายฝั่งทะเลเป็นระบบนิเวศหนึ่งที่มีคุณค่าและมีความสำคัญ เนื่องจากเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่ามากมายต่อระบบนิเวศวิทยา สังคมและเศรษฐกิจ โดยปัจจุบันพื้นที่ชายฝั่งทะเลของประเทศไทยได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ มากมาย นอกจากความสวยงามของหาดทรายที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแล้วนั้น หาดทรายยังมีบทบาทและความสำคัญต่อระบบนิเวศด้านอื่นๆ อีกมากมาย ได้แก่

1) แหล่งที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิต

เนื่องจากสภาพแวดล้อมและพื้นที่ชายหาดที่มีความแตกต่างกันส่งผลให้เกิดเป็นแหล่งที่อยู่มากมายของสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ ในแต่ละแห่งเราจะพบว่ามีสิ่งมีชีวิตหลากหลายขนาดอาศัยอยู่มากมาย ซึ่งบางครั้งถ้าไม่สังเกตอาจไม่เห็นการเคลื่อนไหวใดๆ ของสัตว์เลย แต่ที่จริงแล้วไม่ว่าจะเป็นใต้พื้นทราย ใต้ก้อนหินหรือตามซอกหิน

จะพบว่ามีสิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่ ทั้งนี้เนื่องจากพวกมันต้องซ่อนตัว และหลบแดดที่ส่องมาโดนตัวเพราะอาจทำให้ร่างกายสูญเสียน้ำและตายได้ จึงกล่าวได้ว่าระบบนิเวศหาดทรายเป็นแหล่งที่มีความหลากหลายแหล่งหนึ่งของระบบนิเวศ

2) เป็นพื้นฐานของสายใยอาหาร

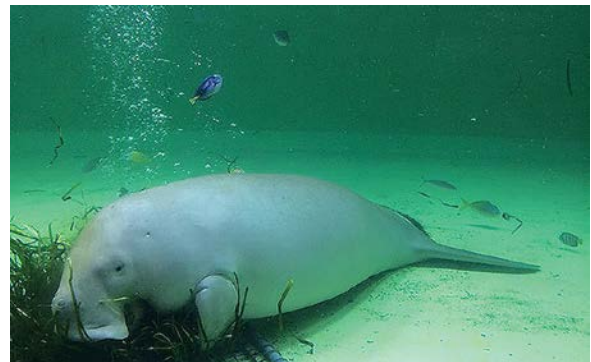
ด้วยความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ ที่สามารถพบได้ในระบบนิเวศหาดทรายนั้น ส่งผลให้เป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของสัตว์หลายๆ ชนิด เป็นแหล่งฐานพลังงานของสิ่งมีชีวิตต่างๆ ที่อาศัยอยู่ ก่อให้เกิดเป็นห่วงโซ่อาหารและสายใยอาหารที่สำคัญในระบบนิเวศ

3) แหล่งอาศัยและวางไข่ของสัตว์น้ำหายาก

เป็นแหล่งวางไข่ของเต่าทะเล เนื่องจากเต่าทะเลต้องขึ้นมาวางไข่บนหาดทรายบริเวณเหนือระดับน้ำขึ้นสูงสุด และพื้นที่ที่หาดทรายนั้นต้องมีลักษณะเป็นทรายขาว สะอาด และพื้นที่แหล่งหญ้าทะเลยังเป็นอาหารหลักที่สำคัญของพะยูน นอกจากจะเป็นอาหารของพะยูนแล้ว ยังเป็นอาหารของเต่าทะเล เป็นที่อยู่อาศัย ที่หลบภัย ผสมพันธุ์ วางไข่ และเป็นแหล่งอนุบาลของสัตว์น้ำวัยอ่อน

เต่าตนุวางไข่บนชายหาด ⁵

พะยูนกินหญ้าทะเล ⁶

4) แหล่งอาหารและแหล่งประมง

ระบบนิเวศหาดทรายเป็นที่อยู่อาศัยของกุ้ง ปู และหอยหลายชนิดที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจรวมถึงในบริเวณแหล่งหญ้าทะเล เป็นบริเวณสำคัญมากสำหรับสัตว์น้ำวัยอ่อนที่จะใช้อาศัยเป็นที่อยู่ในช่วงของการเติบโต ทำให้ชาวประมงมักเข้ามาหาลูกกุ้งหรือปลาในบริเวณนี้

5) แนวป้องกันพายุ

ชายหาดเป็นแนวที่กั้นกลางระหว่างทะเล และแผ่นดิน เมื่อมีลมมรสุมพัดเข้าสู่ชายฝั่ง ป่าชายหาดเป็นบริเวณหน้าด่านหนึ่งที่จะป้องกันลมพายุ และช่วยลดความรุนแรงของลมที่จะพัดเข้าสู่แผ่นดิน ช่วยบรรเทาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้

6) แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ

น้ำทะเลใส หาดทรายขาวที่ทอดยาวตามแนวชายหาดนั้น มักเป็นที่ดึงดูดใจแก่ท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ ทำกิจกรรมบริเวณชายหาดกันมาก เนื่องจากมีความสวยงามของธรรมชาติ รวมถึงการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การค้าขาย โรงแรม ที่พัก เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของประชาชนในพื้นที่²

หาดตาแหวน เกาะล้าน จังหวัดชลบุรี

หาดเกาะไข่ จังหวัดพังงา

แนวทางการจัดการพื้นที่ในระบบนิเวศหาดทราย

ปัจจุบันการเติบโตของชุมชน สังคม รวมถึงธุรกิจการท่องเที่ยวทางทะเล ทำให้มนุษย์ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งมากขึ้น พื้นที่หาดทรายและชายฝั่งทะเลจึงต้องมีการจัดการที่เป็นระบบและถูกวิธี มีแผนการจัดการที่มีประสิทธิภาพและคำนึงถึงศักยภาพของพื้นที่ โดยทั่วไปพบว่าพื้นที่ชายฝั่งทะเลนั้นมักถูกใช้เป็นแหล่งที่ตั้งชุมชน แหล่งโรงงานอุตสาหกรรม แหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องมีการจัดการพื้นที่ชายหาดและชายฝั่งไว้ล่วงหน้า เพื่อป้องกันการใช้พื้นที่ผิดหลักการ ซึ่งที่ผ่านมามักจะคำนึงถึงแต่ด้านเศรษฐกิจ และการบริหารมากกว่าที่จะคำนึงถึงระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม การจัดการพื้นที่จึงต้องคำนึงถึงทุกปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างสอดคล้องกัน ดังนี้

- ใช้ระบบนิเวศหาดทรายอย่างยั่งยืน

ใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยไม่ทำลายระบบนิเวศ ซึ่งถ้าหากเราใช้พื้นที่จนสิ่งมีชีวิตไม่สามารถอาศัยอยู่ได้ หรือไม่สามารถสืบพันธุ์ด้วยตัวเองแล้วก็จะทำให้ระบบนิเวศถูกทำลาย

- ประเมินผลกระทบจากการใช้พื้นที่หาดทราย

โดยสำรวจทรัพยากรและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ แล้วรวบรวมข้อมูลความหลากหลายของทรัพยากร และความชุกชุมของสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ที่สำคัญ เป็นต้น เพื่อเป็นการประมาณขอบเขตกิจกรรมของมนุษย์ที่สามารถทำลายระบบนิเวศนั้น ผลจากการศึกษาผลกระทบจะสามารถช่วยชี้แนะทางเลือกในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่เมื่อกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของมนุษย์เริ่มขึ้นในบริเวณหาดทรายว่าจะไม่มีผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตในพื้นที่หาดทราย

- การอนุรักษ์พื้นที่ชายหาด

เมื่อเราทราบถึงความสำคัญและประโยชน์ รวมถึงสาเหตุและการทำลายระบบนิเวศหาดทรายแล้วนั้น เราทุกคนสามารถช่วยกันดูแล รักษาอนุรักษ์ระบบนิเวศหาดทรายนั้น โดยเริ่มจากการสร้างจิตสำนึกให้กับตัวเราเอง และคนใกล้ชิด ร่วมมือกัน ดูแล รักษา หลีกเลี่ยงกิจกรรมใดๆ ก็ตามที่เป็นการทำลายทำให้ระบบนิเวศเสื่อมโทรม และการใช้ประโยชน์จากพืชและสัตว์ในพื้นที่นั้น จะต้องป้องกันไม่ให้ถูกใช้เกินกำลัง จะทำให้กระทบกระเทือนต่อการฟื้นตัวของประชากรได้³

เอกสารอ้างอิง

1. สถาบันวิจัยทรัพยากรทางน้ำ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. โชนระบบนิเวศหาดทราย และระบบนิเวศหาดหิน. แหล่งที่มา: http://www.arri.chula.ac.th/Cholatassathan_Z04.htm, 20 เมษายน 2563.
2. คณะวิทยาศาสตร์ มหาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่. ความสำคัญและการใช้ประโยชน์ระบบนิเวศหาดทราย. แหล่งที่มา: https://www.sci.psu.ac.th/chm/biodiversity/beach_usage.html. 20 เมษายน 2563.
3. คณะวิทยาศาสตร์ มหาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่. แนวทางการจัดการพื้นที่ในระบบนิเวศหาดทราย. แหล่งที่มา: https://www.sci.psu.ac.th/chm/biodiversity/beach_plan.html. 20 เมษายน 2563.
4. กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. แหล่งที่มา: <https://www.facebook.com/DMCRTH/photos/a.240910415956463/401743123206524/?type=1&theater>. 20 เมษายน 2563.
5. กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. ทช.สรุปเต่าทะเลน่าห่วงพบวางไข่เหลือแค่ 1 ใน 5. แหล่งที่มา: <https://www.dmcr.go.th/detailAll/13834/nws/87>. 20 เมษายน 2563.
6. ข่าวสดออนไลน์. 2562. หยู่ทะเล. แหล่งที่มา: https://www.khaosod.co.th/lifestyle/news_2836777. 20 เมษายน 2563.